Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 20ής Ιανουαρίου 2022*

[Κείμενο όπως διορθώθηκε με διάταξη της 2ας Μαρτίου 2022]

«Προδικαστική παραπομπή – Σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου – Οδηγία 2003/87/ΕΚ – Άρθρο 3ε – Ένταξη των αεροπορικών δραστηριοτήτων – Οδηγία 2008/101/ΕΚ – Δωρεάν κατανομή και χορήγηση δικαιωμάτων στους φορείς εκμετάλλευσης αεροσκαφών – Παύση των δραστηριοτήτων ενός τέτοιου φορέα εκμετάλλευσης λόγω αφερεγγυότητας – Απόφαση της αρμόδιας εθνικής αρχής περί μη χορήγησης δικαιωμάτων στον σύνδικο πτώχευσης της υπό εκκαθάριση εταιρίας»

Στην υπόθεση C-165/20,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Verwaltungsgericht Berlin (διοικητικό πρωτοδικείο Βερολίνου, Γερμανία) με απόφαση της 30ής Μαρτίου 2020, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 16 Απριλίου 2020, στο πλαίσιο της δίκης

ET, ως σύνδικος πτώχευσης της Air Berlin PLC & Co. Luftverkehrs KG,

κατά

Bundesrepublik Deutschland,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους E. Regan, πρόεδρο τμήματος, K. Lenaerts, Πρόεδρο του Δικαστηρίου, ασκούντα καθήκοντα δικαστή του πέμπτου τμήματος, K. Λυκούργο (εισηγητή), πρόεδρο του τετάρτου τμήματος, I. Jarukaitis και M. Ilešič, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: G. Hogan

γραμματέας: M. Krausenböck, διοικητική υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 10ης Ιουνίου 2021,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– ο ΕΤ, ως σύνδικος πτώχευσης της Air Berlin PLC & Co. Luftverkehrs KG, εκπροσωπούμενος από τους B. Schröder και H. Krüger, Rechtsanwälte,

– [Όπως διορθώθηκε με διάταξη της 2ας Μαρτίου 2022] η Bundesrepublik Deutschland, εκπροσωπούμενη από τον A. Wendl-Damerius, επικουρούμενο από τον G. Buchholz, Rechtsanwalt,

– η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη αρχικώς από τους J. Möller και P.-L. Krüger καθώς και από την S. Heimerl, στη συνέχεια από τους J. Möller και P.-L. Krüger,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους B. De Meester, C. Hermes και G. Wils,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 23ης Σεπτεμβρίου 2021,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 2003/87/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Οκτωβρίου 2003, σχετικά με τη θέσπιση συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου εντός της Κοινότητας και την τροποποίηση της οδηγίας 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου (ΕΕ 2003, L 275, σ. 32), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 2017/2392 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2017 (ΕΕ 2017, L 350, σ. 7) (στο εξής: οδηγία 2003/87), καθώς και το κύρος του άρθρου 10, παράγραφος 5, του άρθρου 29, του άρθρου 55, παράγραφος 1, στοιχείο α′, και παράγραφος 3, και του άρθρου 56 του κανονισμού (ΕΕ) 389/2013 της Επιτροπής, της 2ας Μαΐου 2013, για τη σύσταση ενωσιακού μητρώου δυνάμει της οδηγίας 2003/87 και των αποφάσεων αριθ. 280/2004/ΕΚ και αριθ. 406/2009/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και για την κατάργηση των κανονισμών (ΕΕ) αριθ. 920/2010 και αριθ. 1193/2011 της Επιτροπής (ΕΕ 2013, L 122, σ. 1).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ των ΕΤ, ως συνδίκου πτώχευσης της Air Berlin PLC & Co. Luftverkehrs KG (στο εξής: Air Berlin), και Bundesrepublik Deutschland (Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας), εκπροσωπούμενης από την Umweltbundesamt (Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Περιβάλλοντος), σχετικά με απόφαση με την οποία παύει η δωρεάν χορήγηση προηγουμένως κατανεμηθέντων δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 2003/87

3 Το άρθρο 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2003/87, που φέρει τον τίτλο «Αντικείμενο», έχει ως εξής:

«Η παρούσα οδηγία καθιερώνει ένα σύστημα […] εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου […] προκειμένου να προωθήσει τη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου κατά τρόπο αποδοτικό από πλευράς κόστους και οικονομικώς αποτελεσματικό.»

4 Το άρθρο 2 της ως άνω οδηγίας, που φέρει τον τίτλο «Πεδίο εφαρμογής», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στις εκπομπές από τις δραστηριότητες που απαριθμούνται στο παράρτημα Ι και στα αέρια θερμοκηπίου που απαριθμούνται στο παράρτημα ΙΙ.»

5 Το άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας, που φέρει τον τίτλο «Ορισμοί», έχει ως εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

[…]

ιε) “φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών”, το πρόσωπο που εκμεταλλεύεται ένα αεροσκάφος κατά το χρόνο που αυτό εκτελεί δραστηριότητα του παραρτήματος Ι ή ο ιδιοκτήτης του αεροσκάφους, εάν το πρόσωπο δεν είναι γνωστό ή η ταυτότητά του δεν προσδιορίζεται από τον ιδιοκτήτη του αεροσκάφους·

[…]».

6 Το άρθρο 3γ της ίδιας οδηγίας, που φέρει τον τίτλο «Συνολική ποσότητα δικαιωμάτων για τις αεροπορικές μεταφορές», ορίζει τα εξής:

«1. Για την περίοδο από 1ης Ιανουαρίου 2012 έως 31 Δεκεμβρίου 2012, η συνολική ποσότητα δικαιωμάτων προς κατανομή σε φορείς εκμετάλλευσης αεροσκαφών ισοδυναμεί με το 97 % των ιστορικών εκπομπών αεροπορικών μεταφορών.

2. Για την […] περίοδο που αρχίζει την 1η Ιανουαρίου 2013 […], η συνολική ποσότητα δικαιωμάτων προς κατανομή σε φορείς εκμετάλλευσης αεροσκαφών ισοδυναμεί με το 95 % του γινομένου των ιστορικών εκπομπών των αεροπορικών μεταφορών επί τον αριθμό ετών της περιόδου.

[…]

3α. Κάθε κατανομή δικαιωμάτων για αεροπορικές δραστηριότητες προς και από αεροδρόμια που βρίσκονται σε χώρες εκτός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (“ΕΟΧ”) μετά τις 31 Δεκεμβρίου 2023 υπόκειται στην επανεξέταση όπως αναφέρεται στο άρθρο 28β.

[…]»

7 Το άρθρο 3δ της οδηγίας 2003/87, που φέρει τον τίτλο «Μέθοδος κατανομής των δικαιωμάτων για τις αεροπορικές μεταφορές μέσω πλειστηριασμού», προβλέπει τα εξής:

«1. Κατά την περίοδο που αναφέρεται στο άρθρο 3γ παράγραφος 1, το 15 % των δικαιωμάτων τίθεται σε πλειστηριασμό.

2. Από 1ης Ιανουαρίου 2013, το 15 % των δικαιωμάτων τίθεται σε πλειστηριασμό. […]

[…]»

8 Το άρθρο 3ε της ως άνω οδηγίας, που φέρει τον τίτλο «Κατανομή και εκχώρηση δικαιωμάτων σε φορείς εκμετάλλευσης αεροσκαφών», έχει ως εξής:

«1. Για κάθε περίοδο που ορίζει το άρθρο 3γ, κάθε φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών δύναται να καταθέσει αίτηση για δικαιώματα που πρόκειται να κατανεμηθούν δωρεάν. Η αίτηση αυτή μπορεί να κατατεθεί με την υποβολή στην αρμόδια αρχή του εντεταλμένου κράτους μέλους εξακριβωμένων τονοχιλιομετρικών δεδομένων για τις αεροπορικές δραστηριότητες του παραρτήματος Ι που άσκησε ο εν λόγω φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών κατά το έτος παρακολούθησης. […] Οι αιτήσεις υποβάλλονται τουλάχιστον 21 μήνες πριν από την έναρξη της περιόδου την οποία αφορούν […]

2. Τα κράτη μέλη υποβάλλουν στη Επιτροπή τις αιτήσεις που λαμβάνουν βάσει της παραγράφου 1, τουλάχιστον 18 μήνες πριν από την έναρξη της περιόδου την οποία αφορούν […].

3. Τουλάχιστον 15 μήνες πριν από την έναρξη κάθε περιόδου από τις οριζόμενες στο άρθρο 3γ παράγραφος 2, […], η Επιτροπή υπολογίζει και λαμβάνει απόφαση σχετικά με:

α) τη συνολική ποσότητα δικαιωμάτων προς κατανομή για την εν λόγω περίοδο σύμφωνα με το άρθρο 3γ·

β) τον αριθμό δικαιωμάτων που θα εκπλειστηριαστούν κατά την εν λόγω περίοδο σύμφωνα με το άρθρο 3δ·

γ) τον αριθμό δικαιωμάτων στο ειδικό αποθεματικό για τους φορείς εκμετάλλευσης αεροσκαφών κατά την εν λόγω περίοδο σύμφωνα με το άρθρο 3στ παράγραφος 1·

δ) τον αριθμό δικαιωμάτων που θα κατανεμηθούν δωρεάν κατά την εν λόγω περίοδο με αφαίρεση του αριθμού δικαιωμάτων που προβλέπεται στα στοιχεία β) και γ) από το σύνολο των δικαιωμάτων για τα οποία έχει ληφθεί απόφαση κατά τα προβλεπόμενα στο στοιχείο α), και

ε) τον συντελεστή σύγκρισης που θα χρησιμοποιηθεί για τη δωρεάν κατανομή δικαιωμάτων στους φορείς εκμετάλλευσης αεροσκαφών των οποίων οι αιτήσεις υποβλήθηκαν στην Επιτροπή σύμφωνα με την παράγραφο 2.

[…]

4. Εντός τριών μηνών από την ημερομηνία έκδοσης απόφασης της Επιτροπής δυνάμει της παραγράφου 3, κάθε εντεταλμένο κράτος μέλος υπολογίζει και δημοσιεύει:

α) τη συνολική κατανομή δικαιωμάτων για τη συγκεκριμένη περίοδο σε κάθε φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών του οποίου η αίτηση υποβλήθηκε στην Επιτροπή σύμφωνα με την παράγραφο 2, υπολογιζόμενη με πολλαπλασιασμό των τονοχιλιομετρικών δεδομένων που περιλαμβάνονται στην αίτηση επί τον συντελεστή σύγκρισης που προβλέπει η παράγραφος 3 στοιχείο ε)· και

β) την κατανομή δικαιωμάτων σε κάθε φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών ανά έτος, προσδιοριζόμενη με διαίρεση της οικείας συνολικής κατανομής δικαιωμάτων για την περίοδο, όπως υπολογίζεται δυνάμει του στοιχείου α), διά του αριθμού ετών της περιόδου κατά την οποία ο εν λόγω φορέας εκμετάλλευσης [ασκεί] αεροπορική δραστηριότητα του παραρτήματος Ι.

5. Η αρμόδια αρχή του εντεταλμένου κράτους μέλους εκχωρεί σε κάθε φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών, μέχρι τις 28 Φεβρουαρίου 2012 και τις 28 Φεβρουαρίου κάθε επόμενου έτους, τον αριθμό δικαιωμάτων που του αναλογεί βάσει της κατανομής για το δεδομένο έτος, δυνάμει των διατάξεων του παρόντος άρθρου ή του άρθρου 3στ.»

9 Το άρθρο 3στ της εν λόγω οδηγίας, που φέρει τον τίτλο «Ειδικό αποθεματικό για ορισμένους φορείς εκμετάλλευσης αεροσκαφών», ορίζει τα εξής:

«1. Σε κάθε περίοδο προβλεπόμενη στο άρθρο 3γ παράγραφος 2, το 3 % του συνολικού αριθμού δικαιωμάτων προς κατανομή εγγράφεται σε ειδικό αποθεματικό για τους φορείς εκμετάλλευσης αεροσκαφών:

α) οι οποίοι αρχίζουν να εκτελούν αεροπορικές δραστηριότητες του παραρτήματος Ι μετά το έτος παρακολούθησης σχετικά με το οποίο υπεβλήθησαν τονοχιλιομετρικά δεδομένα δυνάμει του άρθρου 3ε παράγραφος 1 όσον αφορά περίοδο που προβλέπεται στο άρθρο 3γ παράγραφος 2· ή

β) των οποίων τα τονοχιλιομετρικά δεδομένα δείχνουν μέση ετήσια αύξηση άνω του 18 % μεταξύ του έτους παρακολούθησης για το οποίο υπεβλήθησαν τονοχιλιομετρικά δεδομένα δυνάμει του άρθρου 3ε παράγραφος 1 όσον αφορά περίοδο που προβλέπεται στο άρθρο 3γ παράγραφος 2 και του δεύτερου ημερολογιακού έτους αυτής της περιόδου,

και των οποίων η δραστηριότητα που προβλέπεται στο στοιχείο α) ή η πρόσθετη δραστηριότητα που προβλέπεται στο στοιχείο β) δεν αποτελεί, είτε εξ ολοκλήρου είτε εν μέρει, τη συνέχιση αεροπορικής δραστηριότητας που εκτελούσε προηγουμένως άλλος φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών.

2. Ο φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών που είναι επιλέξιμος δυνάμει της παραγράφου 1 μπορεί να ζητήσει δωρεάν κατανομή δικαιωμάτων από το ειδικό αποθεματικό υποβάλλοντας αίτηση στην αρμόδια αρχή του οικείου εντεταλμένου κράτους μέλους. Οι αιτήσεις υποβάλλονται μέχρι τις 30 Ιουνίου του τρίτου έτους της σχετικής περιόδου του άρθρου 3γ παράγραφος 2.

[…]»

10 Το άρθρο 12 της ίδιας οδηγίας, που φέρει τον τίτλο «Μεταβίβαση, επιστροφή και ακύρωση δικαιωμάτων», προβλέπει στην παράγραφο 2α τα εξής:

«Τα εντεταλμένα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε, το αργότερο στις 30 Απριλίου κάθε έτους, κάθε φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών να παραδίδει αριθμό δικαιωμάτων που αντιστοιχεί στις συνολικές εκπομπές κατά τη διάρκεια του προηγούμενου ημερολογιακού έτους […] από αεροπορικές δραστηριότητες του παραρτήματος Ι τις οποίες άσκησε ο συγκεκριμένος φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών. Τα κράτη μέλη μεριμνούν, στη συνέχεια, για την ακύρωση των δικαιωμάτων που παραδίδονται σύμφωνα με την παρούσα παράγραφο.»

11 Το άρθρο 28α της οδηγίας 2003/87, που φέρει τον τίτλο «Εφαρμοστέες παρεκκλίσεις πριν την εφαρμογή του παγκόσμιου αγορακεντρικού μέτρου του [Διεθνούς Οργανισμού Πολιτικής Αεροπορίας (ΔΟΠΑ)]», έχει ως εξής:

«1. Κατά παρέκκλιση από το άρθρο 12 παράγραφος 2α […], τα κράτη μέλη θεωρούν ότι ικανοποιούνται οι απαιτήσεις των εν λόγω διατάξεων και δεν αναλαμβάνουν δράση κατά των φορέων εκμετάλλευσης αεροσκαφών όσον αφορά:

α) όλες τις εκπομπές πτήσεων προς και από αεροδρόμια που βρίσκονται σε χώρες εκτός του ΕΟΧ για κάθε ημερολογιακό έτος από την 1η Ιανουαρίου 2013 έως τις 31 Δεκεμβρίου 2023, με την επιφύλαξη της επανεξέτασης που αναφέρεται στο άρθρο 28β·

β) όλες τις εκπομπές πτήσεων μεταξύ ενός αεροδρομίου που βρίσκεται σε μια εξόχως απόκεντρη περιοχή κατά την έννοια του άρθρου 349 [ΣΛΕΕ] και ενός αεροδρομίου που βρίσκεται σε μια άλλη περιοχή του ΕΟΧ για κάθε ημερολογιακό έτος από την 1η Ιανουαρίου 2013 έως τις 31 Δεκεμβρίου 2023, με την επιφύλαξη της επανεξέτασης που αναφέρεται στο άρθρο 28β.

[…]

2. Κατά παρέκκλιση από τα άρθρα 3ε και 3στ, στους φορείς εκμετάλλευσης αεροσκαφών που επωφελούνται από τις παρεκκλίσεις οι οποίες προβλέπονται στην παράγραφο 1 στοιχεία α) και β) του παρόντος άρθρου χορηγείται ετησίως αριθμός δωρεάν δικαιωμάτων μειωμένος κατ' αναλογία προς τη μείωση της υποχρεωτικής παράδοσης δικαιωμάτων που προβλέπεται στα εν λόγω στοιχεία.

[…]

Όσον αφορά τη δραστηριότητα για την περίοδο από την 1η Ιανουαρίου 2017 έως τις 31 Δεκεμβρίου 2023, τα κράτη μέλη δημοσιεύουν πριν την 1η Σεπτεμβρίου 2018 τον αριθμό των δικαιωμάτων αεροπορικών μεταφορών που κατανέμονται σε κάθε φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών.

[…]»

12 Το άρθρο 28β της ως άνω οδηγίας, που φέρει τον τίτλο «Υποβολή και αξιολόγηση εκθέσεων από την Επιτροπή σχετικά με την εφαρμογή του παγκόσμιου αγορακεντρικού μέτρου του ΔΟΠΑ», ορίζει τα εξής:

«1. Πριν την 1η Ιανουαρίου 2019 και στη συνέχεια σε τακτική βάση, η Επιτροπή υποβάλλει έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την πρόοδο των

διαπραγματεύσεων στον ΔΟΠΑ για την εφαρμογή του παγκόσμιου αγορακεντρικού μέτρου που θα εφαρμοστεί στις εκπομπές από το 2021 […]

[…]

2. Εντός 12 μηνών από την έκδοση των σχετικών νομικών μέσων από τον ΔΟΠΑ, και προτού καταστεί επιχειρησιακό το παγκόσμιο αγορακεντρικό μέτρο, η Επιτροπή παρουσιάζει έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο στην οποία εξετάζονται τρόποι για την ενσωμάτωση αυτών των νομικών μέσων στην ενωσιακή νομοθεσία μέσω αναθεώρησης της παρούσας οδηγίας. […]

[…]»

13 Το παράρτημα Ι της εν λόγω οδηγίας, που φέρει τον τίτλο «Κατηγορίες δραστηριοτήτων στις οποίες εφαρμόζεται η παρούσα οδηγία», περιλαμβάνει την επικεφαλίδα «Αεροπορικές μεταφορές», η οποία καλύπτει, με ορισμένες εξαιρέσεις, τις «[π]τήσεις από ή προς αεροδρόμια ευρισκόμενα στο έδαφος κράτους μέλους όπου εφαρμόζεται η συνθήκη».

Η οδηγία 2008/101/ΕΚ

14 Η αιτιολογική σκέψη 20 της οδηγίας 2008/101/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Νοεμβρίου 2008, για την τροποποίηση της οδηγίας 2003/87/ΕΚ ώστε να ενταχθούν οι αεροπορικές δραστηριότητες στο σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου εντός της Κοινότητας (ΕΕ 2009, L 8, σ. 3), έχει ως εξής:

«Για να αποφευχθεί η στρέβλωση του ανταγωνισμού, θα πρέπει να καθοριστεί εναρμονισμένη μέθοδος κατανομής των δικαιωμάτων για τον καθορισμό της συνολικής ποσότητας των δικαιωμάτων που θα εκχωρηθούν και για τη διανομή των δικαιωμάτων στους αεροπορικούς φορείς. Ένα ποσοστό των δικαιωμάτων θα κατανέμεται με πλειστηριασμό σύμφωνα με κανόνες που θα καθοριστούν από την Επιτροπή. Ένα ειδικό αποθεματικό δικαιωμάτων θα πρέπει να τεθεί κατά μέρος για να εξασφαλίζεται η πρόσβαση νέων φορέων εκμετάλλευσης αεροσκαφών στην αγορά και να διευκολύνονται οι αεροπορικοί φορείς που αυξάνουν ραγδαία τον αριθμό των τονοχιλιομέτρων που εκτελούν. Στους φορείς εκμετάλλευσης που παύουν τις δραστηριότητές τους θα πρέπει να συνεχίζεται η εκχώρηση δικαιωμάτων μέχρι το τέλος της περιόδου για την οποία έχουν ήδη κατανεμηθεί δικαιώματα δωρεάν.»

Ο κανονισμός 389/2013

15 Το άρθρο 10 του κανονισμού 389/2013, που φέρει τον τίτλο «Κατάσταση λογαριασμού», ορίζει τα εξής:

«1. Οι λογαριασμοί βρίσκονται σε μια από τις ακόλουθες καταστάσεις: ανοικτός, δεσμευμένος, αποκλεισμένος ή κλειστός.

[…]

5. Μόλις ο εθνικός διαχειριστής ενημερωθεί από την αρμόδια αρχή ότι, σε δεδομένο έτος, οι πτήσεις φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών δεν υπάγονται πλέον στο σύστημα της Ένωσης σύμφωνα με το παράρτημα Ι της οδηγίας [2003/87] θέτει τον αντίστοιχο λογαριασμό

χαρτοφυλακίου φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών σε κατάσταση αποκλεισμένου, αφού προηγουμένως ειδοποιήσει τον ενδιαφερόμενο φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών και μέχρις ότου ενημερωθεί από την αρμόδια αρχή ότι οι πτήσεις του φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών υπάγονται εκ νέου στο σύστημα της Ένωσης.

[…]»

16 Το άρθρο 29 του ως άνω κανονισμού, που φέρει τον τίτλο «Κλείσιμο λογαριασμών χαρτοφυλακίου φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών», έχει ως εξής:

«Ο εθνικός διαχειριστής κλείνει λογαριασμό χαρτοφυλακίου φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών μόνον εάν λάβει σχετική εντολή από την αρμόδια αρχή, επειδή η τελευταία διαπίστωσε, είτε μέσω ειδοποίησης από τον κάτοχο του λογαριασμού είτε μέσω άλλων αποδεικτικών στοιχείων, τη συγχώνευση του φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών με άλλον ή την παύση των δραστηριοτήτων του που υπάγονται στο παράρτημα Ι της οδηγίας [2003/87].»

17 Το άρθρο 55 του εν λόγω κανονισμού, που φέρει τον τίτλο «Μεταβολές των εθνικών πινάκων κατανομής για τις αερομεταφορές», προβλέπει τα εξής:

«1. Ο εθνικός διαχειριστής τροποποιεί τον εθνικό πίνακα κατανομής για τις αερομεταφορές […] σε περίπτωση:

α) παύσης όλων των δραστηριοτήτων φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών οι οποίες καλύπτονται από το παράρτημα Ι της οδηγίας [2003/87]·

[…]

3. Η Επιτροπή δίνει εντολή στον κεντρικό διαχειριστή να επιφέρει τις αντίστοιχες τροποποιήσεις στον εθνικό πίνακα κατανομής για τις αερομεταφορές […] εάν θεωρεί ότι οι μεταβολές του εθνικού πίνακα κατανομής για τις αερομεταφορές είναι σύμφωνες με την οδηγία [2003/87] […]

[…]».

18 Το άρθρο 56 του ίδιου κανονισμού, που φέρει τον τίτλο «Δωρεάν κατανομή δικαιωμάτων εκπομπής του κλάδου των αερομεταφορών», έχει ως εξής:

«1. Ο εθνικός διαχειριστής σημειώνει στο εθνικό πίνακα κατανομής για τις αερομεταφορές, για κάθε φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών και για κάθε έτος, αν πρέπει να κατανεμηθούν δικαιώματα στον φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών για το εν λόγω έτος ή όχι.

2. Από την 1η Φεβρουαρίου 2013 ο κεντρικός διαχειριστής εξασφαλίζει ότι το ενωσιακό μητρώο μεταφέρει αυτόματα από τον λογαριασμό κατανομής της ΕΕ για τις αερομεταφορές γενικά δικαιώματα σύμφωνα με τον σχετικό πίνακα κατανομής στον αντίστοιχο ανοικτό ή δεσμευμένο λογαριασμό χαρτοφυλακίου φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών […]

[…]».

Το γερμανικό δίκαιο

19 Το τιτλοφορούμενο «Πεδίο εφαρμογής» άρθρο 2 του Treibhausgas-Emissionshandelsgesetz (νόμου περί εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου), της 21ης Ιουλίου 2011 (BGBl. 2011 I, σ. 1475), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης (στο εξής: TEHG), όριζε στην παράγραφο 6 τα εξής:

«Όσον αφορά τις αεροπορικές δραστηριότητες, το πεδίο εφαρμογής του παρόντος νόμου εκτείνεται σε όλες τις εκπομπές αεροσκάφους οι οποίες προκύπτουν από την κατανάλωση καυσίμων. […] Ο παρών νόμος εφαρμόζεται μόνο στις αεροπορικές δραστηριότητες που ασκούνται:

1. από φορείς εκμετάλλευσης αεροσκαφών που διαθέτουν ισχύουσα γερμανική άδεια λειτουργίας […]· ή

2. από φορείς εκμετάλλευσης αεροσκαφών ως προς τους οποίους έχει οριστεί η Γερμανία ως εντεταλμένο κράτος μέλος […] και οι οποίοι δεν διαθέτουν ισχύουσα άδεια λειτουργίας χορηγηθείσα από άλλο […] κράτος [του ΕΟΧ].

[…]»

20 Το άρθρο 9 του TEHG, που φέρει τον τίτλο «Κατανομή δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπής σε φορείς εκμετάλλευσης εγκαταστάσεων», ορίζει στην παράγραφο 6 τα εξής:

«Η απόφαση κατανομής ανακαλείται αν πρέπει, λόγω νομικής πράξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να τροποποιηθεί εκ των υστέρων. […]»

21 Το άρθρο 11 του TEHG, που φέρει τον τίτλο «Γενική κατανομή δωρεάν δικαιωμάτων σε φορείς εκμετάλλευσης αεροσκαφών», έχει ως εξής:

«(1) Στον φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών κατανέμεται δωρεάν αριθμός δικαιωμάτων εκπομπής για περίοδο εμπορίας που αντιστοιχεί στο γινόμενο των μεταφορικών επιδόσεων κατά το έτος αναφοράς […] επί τον συντελεστή σύγκρισης που υπολογίζεται σύμφωνα με […] τη[ν] οδηγί[α] 2003/87.

[…]

(6) Η αρμόδια αρχή κατανέμει τα δωρεάν δικαιώματα εντός τριών μηνών από την ημερομηνία δημοσίευσης από την […] Επιτροπή του συντελεστή σύγκρισης σύμφωνα με το άρθρο 3ε, παράγραφος 3, της οδηγίας 2003/87. […]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

22 Με απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2011, η Deutsche Emissionshandelsstelle (γερμανική υπηρεσία εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής, στο εξής: DEHSt) κατένειμε στην Air Berlin, δυνάμει του άρθρου 11 του TEHG, συνολικά 28 759 739 δωρεάν δικαιώματα εκπομπής αερίων θερμοκηπίου (στο εξής: δικαιώματα εκπομπής αερομεταφορών), εκ των οποίων 3 360 363 για το έτος 2012 και 3 174 922 για κάθε έτος όσον αφορά το διάστημα από 1ης Ιανουαρίου 2013 έως 31 Δεκεμβρίου 2020.

23 Με απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 2015, η DEHSt ανακάλεσε 9 980 071 δικαιώματα εκπομπής αερομεταφορών καθόσον με πράξη της Ένωσης είχε προβλεφθεί προσωρινή απαλλαγή, για τα έτη 2013 έως 2016, από την υποχρέωση εμπορίας δικαιωμάτων ως προς ορισμένες διεθνείς πτήσεις. Η ανάκληση αυτή κατέστη οριστική και κατά συνέπεια ο αριθμός των δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών που είχαν κατανεμηθεί στην Air Berlin για το σύνολο των ετών από το 2012 έως 2020 μειώθηκε σε 18 779 668 μονάδες.

24 Στις 15 Αυγούστου 2017, η Air Berlin υπέβαλε αίτηση για υπαγωγή της σε διαδικασία αφερεγγυότητας. Την ίδια ημέρα, το Amtsgericht Charlottenburg (ειρηνοδικείο Charlottenburg, Γερμανία) κίνησε την προσωρινή διαδικασία αφερεγγυότητας χωρίς πτωχευτική απαλλοτρίωση και όρισε προσωρινό διαχειριστή των περιουσιακών στοιχείων τον προσφεύγοντα της κύριας δίκης.

25 Στις 28 Οκτωβρίου 2017 η Air Berlin έπαυσε επισήμως τις αεροπορικές της δραστηριότητες.

26 Με διάταξη της 1ης Νοεμβρίου 2017, το Amtsgericht Charlottenburg (ειρηνοδικείο Charlottenburg) κίνησε την κύρια διαδικασία αφερεγγυότητας και όρισε διαχειριστή των περιουσιακών στοιχείων τον προσφεύγοντα της κύριας δίκης. Στη συνέχεια, με απόφαση της 16ης Ιανουαρίου 2018, το δικαστήριο αυτό έπαυσε, κατόπιν αιτήματος της Air Berlin, τη διαδικασία αφερεγγυότητας χωρίς πτωχευτική απαλλοτρίωση και όρισε σύνδικο πτώχευσης τον προσφεύγοντα της κύριας δίκης.

27 Με απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2018 που απηύθυνε στον προσφεύγοντα της κύριας δίκης, η DEHSt προέβη σε νέα μερική ανάκληση δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών, επανεκτιμώντας τον αριθμό των δικαιωμάτων αυτών που είχε κατανείμει στην Air Berlin για το σύνολο των ετών 2013 έως 2020 σε 12 159 960 μονάδες.

28 Η DEHSt στήριξε την απόφαση αυτή, αφενός, στην επέκταση στα έτη 2017 έως 2020 της απαλλαγής από την υποχρέωση εμπορίας δικαιωμάτων ως προς ορισμένες διεθνείς πτήσεις και, αφετέρου, στο γεγονός ότι η Air Berlin είχε παύσει τις αεροπορικές της δραστηριότητες πριν από τη λήξη του έτους 2017. Δεδομένου του τελευταίου αυτού γεγονότος, η DEHSt επισήμανε ότι δεν υπήρχε λόγος να χορηγήσει δικαιώματα εκπομπής αερομεταφορών για τα έτη 2018 έως 2020. Για τον ίδιο λόγο αποφάσισε να περιέλθει ο λογαριασμός χαρτοφυλακίου φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών της Air Berlin στην κατάσταση «αποκλεισμένος», κατά την έννοια του άρθρου 10, παράγραφος 5, του κανονισμού 389/2013.

29 Ο προσφεύγων της κύριας δίκης υπέβαλε διοικητική ένσταση κατά της ως άνω αποφάσεως στο μέτρο που στηριζόταν στην παύση των δραστηριοτήτων της Air Berlin. Ιδίως επικαλέστηκε την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και την αιτιολογική σκέψη 20, τέταρτη περίοδος, της οδηγίας 2008/101.

30 Με απόφαση της 19ης Ιουνίου 2018, η DEHSt απέρριψε την ως άνω διοικητική ένσταση. Κατ’ αυτήν, ο προσφεύγων της κύριας δίκης δεν μπορεί λυσιτελώς να επικαλεστεί την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, διότι από το άρθρο 10, παράγραφος 5, του κανονισμού 389/2013 προκύπτει ότι τα δικαιώματα εκπομπής αερομεταφορών δεν μπορούν πλέον να χορηγούνται όταν ο οικείος φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών έχει παύσει να εκτελεί πτήσεις που υπόκεινται στην υποχρέωση εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου. Η αιτιολογική σκέψη 20, τέταρτη περίοδος, της οδηγίας 2008/101 δεν πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, δεδομένου ότι το περιεχόμενο της περιόδου αυτής δεν αντικατοπτρίζεται στις ουσιαστικού δικαίου διατάξεις της νομοθεσίας της Ένωσης.

31 Στις 23 Ιουλίου 2018, ο προσφεύγων της κύριας δίκης υπέβαλε αίτηση χορήγησης του ευεργετήματος πενίας προκειμένου να ασκήσει προσφυγή. Με διάταξη της 16ης Δεκεμβρίου 2019, το Oberverwaltungsgericht Berlin-Brandenburg (διοικητικό εφετείο Βερολίνου-Βραδεμβούργου, Γερμανία) χορήγησε το ευεργέτημα αυτό, κρίνοντας ότι από την οδηγία 2008/101 θα μπορούσε να προκύπτει το συμπέρασμα ότι η παύση των αεροπορικών δραστηριοτήτων δεν δικαιολογεί την ανάκληση δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών.

32 Στις 2 Ιανουαρίου 2020, ο προσφεύγων της κύριας δίκης άσκησε, ενώπιον του Verwaltungsgericht Berlin (διοικητικού πρωτοδικείου Βερολίνου, Γερμανία), προσφυγή κατά της αποφάσεως της 28ης Φεβρουαρίου 2018. Παρατηρεί ότι ο TEHG δεν προέβλεπε δυνατότητα ανάκλησης δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών σε περίπτωση παύσης των αεροπορικών δραστηριοτήτων. Από την αιτιολογική σκέψη 20, τέταρτη περίοδος, της οδηγίας 2008/101 προκύπτει σαφώς ότι η βούληση του νομοθέτη της Ένωσης ήταν τα κατανεμηθέντα δικαιώματα εκπομπής αερομεταφορών να εξακολουθούν να χορηγούνται σε μια τέτοια περίπτωση.

33 Ο προσφεύγων της κύριας δίκης εκθέτει ότι, μερικούς μήνες πριν από την παύση των αεροπορικών δραστηριοτήτων της, η Air Berlin πώλησε την πλειονότητα των δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών που της είχαν κατανεμηθεί για το έτος 2017. Προέβη στην πώληση αυτή με βάση τη δικαιολογημένη πεποίθησή της ότι τα δικαιώματα εκπομπής αερομεταφορών που της είχαν κατανεμηθεί για τα έτη 2018 έως 2020 θα εξακολουθούσαν να της χορηγούνται και ότι επομένως θα ήταν σε θέση να εκπληρώσει, για το έτος 2018, τις υποχρεώσεις της όσον αφορά την επιστροφή δικαιωμάτων για τις εκπομπές των πτήσεων που είχε πραγματοποιήσει κατά τη διάρκεια του έτους 2017.

34 Το δικαίωμα ενός φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών να διατηρήσει τα κατανεμηθέντα σε αυτόν δικαιώματα εκπομπής αερομεταφορών δεν υπόκειται σε ιδιαίτερες προϋποθέσεις ούτε εξαρτάται από το ζήτημα αν, μετά την παύση των δραστηριοτήτων του εν λόγω φορέα εκμετάλλευσης, οι δραστηριότητες αυτές συνεχίζονται, κατά την έννοια του άρθρου 3στ, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/87, από άλλους επιχειρηματίες. Ο προσφεύγων της κύριας δίκης διευκρινίζει πάντως ότι, κατόπιν της παύσεως των δραστηριοτήτων της Air Berlin, οι χρονοθυρίδες της (slots) πωλήθηκαν σε άλλες αεροπορικές εταιρίες.

35 Κατά την καθής της κύριας δίκης, η αρχική απόφαση κατανομής στηριζόταν στο τεκμήριο ότι η Air Berlin ασκούσε, καθ' όλη την επίμαχη περίοδο εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου (στο εξής: περίοδος εμπορίας), αεροπορικές δραστηριότητες υποκείμενες στην υποχρέωση εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου. Πλην όμως, από της παύσεως των δραστηριοτήτων της, η Air Berlin είχε παύσει να υπόκειται στο σύστημα εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου (στο εξής: ΣΕΔΕ) που προβλέπεται από την οδηγία 2003/87 και κατά συνέπεια, σύμφωνα με το άρθρο 10, παράγραφος 5, του κανονισμού 389/2013, ο λογαριασμός της χαρτοφυλακίου φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών είχε αποκλειστεί από το σύστημα αυτό. Εξάλλου, λόγω της λήξεως της άδειας λειτουργίας της την 1η Φεβρουαρίου 2018, η Air Berlin δεν είχε πλέον καν την ιδιότητα του φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών, κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 6, του TEHG.

36 Όσον αφορά την αιτιολογική σκέψη 20, τέταρτη περίοδος, της οδηγίας 2008/101, η καθής της κύριας δίκης υποστηρίζει ότι η περίοδος αυτή έρχεται σε σύγκρουση με το ΣΕΔΕ και δεν μπορεί κατά συνέπεια να ληφθεί υπόψη. Εκτιμά άλλωστε ότι ο προσφεύγων της κύριας δίκης δεν μπορεί να επικαλείται δικαιολογημένη εμπιστοσύνη της Air Berlin, δεδομένου ότι η εταιρία αυτή δεν μπορούσε ευλόγως να υποθέσει ότι θα εξακολουθούσαν να της χορηγούνται δικαιώματα εκπομπής αερομεταφορών μετά την παύση των δραστηριοτήτων της.

37 Το αιτούν δικαστήριο διαπιστώνει ότι το ζήτημα κατά πόσον η ανάκληση των δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών για τα έτη 2018 έως 2020 ήταν νόμιμη εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα έννομα αποτελέσματα που είχε η παύση των αεροπορικών δραστηριοτήτων της Air Berlin. Συναφώς, διερωτάται ιδίως ως προς το περιεχόμενο της αιτιολογικής σκέψεως 20, τέταρτη περίοδος, της οδηγίας 2008/101. Ελλείψει διατάξεως ουσιαστικού δικαίου που να επιβεβαιώνει την εν λόγω περίοδο, το ζήτημα αν τα δικαιώματα εκπομπής αερομεταφορών πρέπει να διατηρούνται ή να ανακαλούνται σε περίπτωση παύσης των δραστηριοτήτων θα πρέπει να διευκρινιστεί από το Δικαστήριο.

38 Πρέπει επίσης να ερμηνευθεί η έννοια της «συνέχισης», κατά το άρθρο 3στ, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/87, των αεροπορικών δραστηριοτήτων από άλλους επιχειρηματίες και να διευκρινιστεί αν η διατήρηση των δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών εξαρτάται από μια τέτοια συνέχιση.

39 Αν το Δικαστήριο κρίνει ότι το δίκαιο της Ένωσης αντιτίθεται στην ανάκληση δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών σε περίπτωση παύσης των αεροπορικών δραστηριοτήτων, θα πρέπει ακόμη, αφενός, να εξεταστεί το κύρος των άρθρων 10, 29, 55 και 56 του κανονισμού 389/2013, στο μέτρο που οι διατάξεις αυτές προβλέπουν, σε περίπτωση παύσης, τον αποκλεισμό ή το κλείσιμο του λογαριασμού χαρτοφυλακίου φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών, και, αφετέρου, να κριθεί αν η επίμαχη περίοδος εμπορίας έληξε, για τους φορείς εκμετάλλευσης αεροσκαφών, στις 31 Δεκεμβρίου 2020 ή θα λήξει, βάσει των άρθρων 28α και 28β της οδηγίας 2003/87, μόλις στις 31 Δεκεμβρίου 2023. Ως προς το τελευταίο αυτό σημείο, αν το Δικαστήριο κρίνει ότι η περίοδος αυτή έληξε στις 31 Δεκεμβρίου 2020, θα πρέπει ακόμη να διευκρινιστεί αν δικαιώματα εκπομπής αερομεταφορών που αφορούν την εν λόγω περίοδο μπορούν να χορηγούνται και μετά την 31η Δεκεμβρίου 2020, σε εκτέλεση δικαστικής απόφασης εκδοθείσας μετά την ημερομηνία αυτή.

40 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Verwaltungsgericht Berlin (διοικητικό πρωτοδικείο Βερολίνου) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχουν η οδηγία 2003/87 και η οδηγία 2008/101, λαμβανομένης υπόψη της αιτιολογικής σκέψης 20 της οδηγίας 2008/101, την έννοια ότι αντιτίθενται στην ανάκληση της δωρεάν κατανομής δικαιωμάτων εκπομπής του κλάδου των αερομεταφορών σε φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών για τα έτη 2018 έως 2020 εφόσον είχε γίνει η κατανομή για τα έτη 2013 έως 2020 και ο φορέας αυτός έπαυσε την αεροπορική του δραστηριότητα το έτος 2017 λόγω αφερεγγυότητας;

Έχει το άρθρο 3στ, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/87 την έννοια ότι η ανάκληση της αποφάσεως κατανομής μετά την παύση των αεροπορικών δραστηριοτήτων λόγω αφερεγγυότητας εξαρτάται από το αν οι αεροπορικές δραστηριότητες συνεχίζονται από άλλους φορείς εκμεταλλεύσεως αεροσκαφών; Έχει το άρθρο 3στ, παράγραφος 1, της οδηγίας 2003/87 την έννοια ότι οι αεροπορικές δραστηριότητες συνεχίζονται σε περίπτωση που δικαιώματα προσγειώσεως σε καλούμενους “συντονισμένους αερολιμένες” (slots) έχουν εν μέρει (για τις πτήσεις μικρών και μεσαίων αποστάσεων της αφερέγγυας εταιρίας αερομεταφορών) πωληθεί σε τρεις άλλους φορείς εκμεταλλεύσεως αεροσκαφών;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα:

Είναι οι διατάξεις του άρθρου 10, παράγραφος 5, του άρθρου 29, του άρθρου 55, παράγραφος 1, στοιχείο α′, και παράγραφος 3, καθώς και του άρθρου 56 του κανονισμού 389/2013 συμβατές με την οδηγία 2003/87 και την οδηγία 2008/101 και έγκυρες, στον βαθμό που αντίκεινται στη χορήγηση δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπής του κλάδου των αερομεταφορών τα οποία έχουν κατανεμηθεί αλλά δεν έχουν ακόμα χορηγηθεί, σε περίπτωση που ο φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών παύει την αεροπορική του δραστηριότητα λόγω αφερεγγυότητας;

3) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα:

Έχουν οι οδηγίες 2003/87 και 2008/101 την έννοια ότι βάσει του δικαίου της Ένωσης επιβάλλεται η ανάκληση της αποφάσεως σχετικά με τη δωρεάν κατανομή δικαιωμάτων εκπομπής του κλάδου των αερομεταφορών;

4) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα και αρνητικής απαντήσεως στο τρίτο ερώτημα:

Έχουν το άρθρο 3γ, παράγραφος 3α, το άρθρο 28α, παράγραφοι 1 και 2, και το άρθρο 28β, παράγραφος 2, της οδηγίας 2003/87 […] την έννοια ότι, για τους φορείς εκμεταλλεύσεως αεροσκαφών, η τρίτη περίοδος εμπορίας δεν λήγει κατά το τέλος του έτους 2020, αλλά διαρκεί μέχρι το 2023;

5) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο τέταρτο ερώτημα:

Μπορούν οι αξιώσεις φορέων εκμεταλλεύσεως αεροσκαφών για την κατανομή πρόσθετων δωρεάν δικαιωμάτων εκπομπής του κλάδου των αερομεταφορών, όσον αφορά την τρίτη περίοδο εμπορίας, να ικανοποιούνται μετά το τέλος της τρίτης περιόδου εμπορίας με δικαιώματα της τέταρτης περιόδου εμπορίας όταν η ύπαρξη μιας τέτοιας αξίωσης κατανομής δικαιωμάτων διαπιστώνεται δικαστικώς μόνο μετά τη λήξη της τρίτης περιόδου εμπορίας, ή αντιθέτως οι αξιώσεις κατανομής δικαιωμάτων που δεν έχουν ακόμη ικανοποιηθεί παύουν να υφίστανται κατά τη λήξη της τρίτης περιόδου εμπορίας;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου και του τρίτου ερωτήματος

41 Το πρώτο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία πρέπει να συνεξεταστούν, αφορούν το ζήτημα του τρόπου με τον οποίο πρέπει να εφαρμόζεται το καθεστώς χορήγησης δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών σε περίπτωση παύσης των αεροπορικών δραστηριοτήτων του ενδιαφερόμενου φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών.

42 Το καθεστώς αυτό ρυθμίζεται στα άρθρα 3ε και 3στ της οδηγίας 2003/87, τα οποία περιλαμβάνονται στο κεφάλαιο ΙΙ της εν λόγω οδηγίας, που φέρει τον τίτλο «Αεροπορικές μεταφορές» και προστέθηκε στην ως άνω οδηγία με την οδηγία 2008/101.

43 Ως εκ τούτου, πρέπει να κριθεί ότι, με το πρώτο και το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ’ ουσίαν, να διευκρινιστεί αν τα άρθρα 3ε και 3στ της οδηγίας 2003/87 έχουν την έννοια ότι, σε περίπτωση κατά την οποία φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών παύει τις αεροπορικές δραστηριότητές του κατά τη διάρκεια της επίμαχης περιόδου εμπορίας, ο

αριθμός δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών που του έχουν κατανεμηθεί πρέπει να μειωθεί αναλογικώς προς το τμήμα της περιόδου αυτής κατά το οποίο οι εν λόγω δραστηριότητες έχουν παύσει να εκτελούνται.

44 Συναφώς, επισημαίνεται καταρχάς ότι το άρθρο 3ε, παράγραφοι 1 έως 3, της οδηγίας 2003/87 επιτρέπει σε κάθε φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών να ζητήσει να του κατανεμηθούν δικαιώματα εκπομπής αερομεταφορών, υποβάλλοντας σχετική αίτηση τουλάχιστον εικοσιένα μήνες πριν από την έναρξη μιας νέας περιόδου εμπορίας. Τα κράτη μέλη οφείλουν, τουλάχιστον δεκαοκτώ μήνες πριν από την έναρξη της περιόδου αυτής, να υποβάλλουν τις αιτήσεις που λαμβάνουν στην Επιτροπή, η οποία, τουλάχιστον δεκαπέντε μήνες πριν από την έναρξη κάθε περιόδου, αποφασίζει σχετικά, μεταξύ άλλων, με τον αριθμό των διαθέσιμων δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών και τον συντελεστή σύγκρισης που θα χρησιμοποιηθεί για την κατανομή τους.

45 Το άρθρο 3ε, παράγραφος 4, της ως άνω οδηγίας ορίζει ότι, εντός τριών μηνών από την ημερομηνία έκδοσης της απόφασης αυτής, κάθε κράτος μέλος υπολογίζει και δημοσιεύει, αφενός, τη συνολική κατανομή δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών για τη συγκεκριμένη περίοδο σε κάθε ενδιαφερόμενο φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών και, αφετέρου, «την κατανομή δικαιωμάτων σε κάθε φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών ανά έτος, προσδιοριζόμενη με διαίρεση της οικείας συνολικής κατανομής δικαιωμάτων για την περίοδο […] διά του αριθμού ετών της περιόδου κατά την οποία ο εν λόγω φορέας εκμετάλλευσης [ασκεί] αεροπορική δραστηριότητα του παραρτήματος Ι».

46 Επομένως, από το άρθρο 3ε, παράγραφος 4, της οδηγίας 2003/87 προκύπτει ότι ο συνολικός αριθμός δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών που κατανέμονται σε φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών για ορισμένη περίοδο εμπορίας υπολογίζεται εκ των προτέρων και ότι, με την ευκαιρία αυτή, καθορίζεται επίσης ο αριθμός δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών που κατανέμονται ανά έτος, με διαίρεση του ως άνω συνολικού αριθμού διά τον αριθμό ετών της περιόδου αυτής κατά τα οποία ο φορέας εκμετάλλευσης ασκεί αεροπορικές δραστηριότητες του παραρτήματος Ι της ως άνω οδηγίας, δεδομένου ότι μόνον οι δραστηριότητες αυτές υπόκεινται στο ΣΕΔΕ.

47 Στη συνέχεια, στο άρθρο 3ε, παράγραφος 5, της εν λόγω οδηγίας διευκρινίζεται ότι ο εν λόγω ετήσιος αριθμός δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών χορηγείται στον ενδιαφερόμενο «φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών» μέχρι τις 28 Φεβρουαρίου του κάθε έτους της εν λόγω περιόδου.

48 Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι το καθεστώς χορήγησης δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών προϋποθέτει την εκτέλεση, από τον δικαιούχο στον οποίο χορηγούνται τα δικαιώματα, αεροπορικών δραστηριοτήτων του παραρτήματος Ι της οδηγίας 2003/87 και ότι τα δικαιώματα αυτά χορηγούνται σε ετήσιες δόσεις, υπό την προϋπόθεση ότι, και κατά τη στιγμή της πραγματικής παράδοσης των εν λόγω δικαιωμάτων, ο δικαιούχος είναι «φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών», έννοια η οποία ορίζεται στο άρθρο 3, στοιχείο ιε′, της ως άνω οδηγίας ως «το πρόσωπο που εκμεταλλεύεται ένα αεροσκάφος κατά το χρόνο που αυτό εκτελεί δραστηριότητα του παραρτήματος Ι».

49 Δεδομένων των ως άνω χαρακτηριστικών του καθεστώτος χορήγησης δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών και, ιδίως, του συνδέσμου που ρητώς καθιερώνει ο νομοθέτης της Ένωσης μεταξύ, αφενός, της κατανομής και της χορήγησης των δικαιωμάτων αυτών και, αφετέρου, της εκτέλεσης αεροπορικών δραστηριοτήτων που υπόκεινται στο ΣΕΔΕ, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η

εκτέλεση τέτοιων δραστηριοτήτων καθ' όλη την επίμαχη περίοδο εμπορίας δεν συνιστά απλώς τεκμήριο βάσει του οποίου διενεργείται ο εκ των προτέρων υπολογισμός των δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών, αλλά ουσιαστική προϋπόθεση για την πραγματική χορήγηση των ετήσιων δόσεων των δικαιωμάτων αυτών έως τη λήξη της ως άνω περιόδου.

50 Ως εκ τούτου, σε περίπτωση που φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών παύει τις δραστηριότητές του κατά τη διάρκεια μιας περιόδου εμπορίας και χάνει για τον λόγο αυτόν την ιδιότητα του φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών, κατά την έννοια της οδηγίας 2003/87, με αποτέλεσμα να στερείται τα δικαιώματα εκπομπής αερομεταφορών που του είχαν κατανεμηθεί για τα έτη ως προς τα οποία δεν υφίστανται πλέον αεροπορικές δραστηριότητες, ο σύνδικος πτώχευσης του εν λόγω πρώην φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών δεν μπορεί να επικαλεστεί λυσιτελώς παραβίαση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

51 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι δικαίωμα επικλήσεως της αρχής αυτής έχουν όλοι οι ιδιώτες στους οποίους διοικητική αρχή δημιούργησε βάσιμες προσδοκίες, παρέχοντάς τους συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις (απόφαση της 15ης Απριλίου 2021, Administration de l'Enregistrement, des Domaines et de la TVA, C-846/19, EU:C:2021:277, σκέψη 90 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Όπως όμως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 81 των προτάσεών του, από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο δεν προκύπτει ότι, σε οποιοδήποτε χρονικό σημείο της περιόδου εμπορίας, η Air Berlin ή, μετά την περιέλευσή της σε κατάσταση αφερεγγυότητας, ο προσφεύγων της κύριας δίκης έλαβαν συγκεκριμένες διαβεβαιώσεις περί χορήγησης των δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών έως τη λήξη της περιόδου αυτής. Ειδικότερα, όπως εκτέθηκε στις σκέψεις 48 και 49 της παρούσας αποφάσεως, η κατανομή δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών για ορισμένη περίοδο εμπορίας δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εγγυάται σε κάθε περίπτωση τη χορήγηση των δικαιωμάτων αυτών μέχρι τη λήξη της ως άνω περιόδου.

52 Το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται από την αιτιολογική σκέψη 20, τέταρτη περίοδος, της οδηγίας 2008/101.

53 Βεβαίως, εξεταζόμενη μεμονωμένα, η ως άνω τέταρτη περίοδος, η οποία περιλαμβάνεται στο προοίμιο του νομοθετήματος με το οποίο ο νομοθέτης της Ένωσης ενσωμάτωσε τις αεροπορικές δραστηριότητες στο ΣΕΔΕ και κατά την οποία «[σ]τους φορείς εκμετάλλευσης που παύουν τις δραστηριότητές τους θα πρέπει να συνεχίζεται η εκχώρηση δικαιωμάτων μέχρι το τέλος της περιόδου για την οποία έχουν ήδη κατανεμηθεί δικαιώματα δωρεάν», δημιουργεί την εντύπωση ότι η βούληση του νομοθέτη της Ένωσης ήταν οι ετήσιες δόσεις των δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών που έχουν κατανεμηθεί για ορισμένη περίοδο εμπορίας να χορηγούνται μέχρι το τέλος της περιόδου αυτής, έστω και αν έχει χωρήσει παύση των αεροπορικών δραστηριοτήτων.

54 Εντούτοις, και χωρίς να χρειάζεται το Δικαστήριο να εξετάσει τις περιστάσεις υπό τις οποίες η εν λόγω περίοδος περιελήφθη στο προοίμιο της οδηγίας 2008/101, διαπιστώνεται ότι το προοίμιο αυτό προσκρούει στο άρθρο 3ε, παράγραφοι 4 και 5, της οδηγίας 2003/87, του οποίου το γράμμα αυτό καθεαυτό υπογραμμίζει τον αναγκαίο σύνδεσμο μεταξύ, αφενός, της κατανομής και της χορήγησης των δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών και, αφετέρου, της πραγματικής άσκησης αεροπορικών δραστηριοτήτων του παραρτήματος Ι της ως άνω οδηγίας.

55 Επομένως, κατ' εφαρμογήν της νομολογίας του Δικαστηρίου κατά την οποία το προοίμιο πράξης της Ένωσης δεν είναι νομικώς δεσμευτικό και δεν μπορεί να αποτελέσει βάση ούτε για παρέκκλιση από τις καθεαυτό διατάξεις της οικείας πράξης ούτε για ερμηνεία των διατάξεων αυτών κατά τρόπο προδήλως αντίθετο προς το γράμμα τους [βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις της

19ης Ιουνίου 2014, Karen Millen Fashions, C-345/13, EU:C:2014:2013, σκέψη 31, και της 25ης Νοεμβρίου 2020, Istituto nazionale della previdenza sociale (Οικογενειακές παροχές για τους επί μακρόν διαμένοντες), C-303/19, EU:C:2020:958, σκέψη 26], δεν μπορεί να γίνεται δεκτή η δυνατότητα του συνδίκου πτώχευσης ενός πρώην φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών να επικαλείται την αιτιολογική σκέψη 20, τέταρτη περίοδος, της οδηγίας 2008/101 προκειμένου να αξιώσει την παροχή, προς επαύξηση του ενεργητικού της υπό εκκαθάριση εταιρίας, δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών για τα έτη ως προς τα οποία δεν υφίσταται αεροπορική δραστηριότητα.

56 Πρέπει να προστεθεί ότι η χορήγηση στον σύνδικο πτώχευσης ενός πρώην φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών για τα έτη κατά τα οποία δεν εκτελούνται αεροπορικές δραστηριότητες του παραρτήματος Ι της οδηγίας 2003/87 θα ήταν ασυμβίβαστη όχι μόνο με το γράμμα του άρθρου 3ε της ως άνω οδηγίας αλλά και με τον σκοπό και την όλη οικονομία του ΣΕΔΕ.

57 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι το ΣΕΔΕ, όπως καθιερώθηκε με την οδηγία 2003/87, έχει ως τελικό σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος και στηρίζεται σε μια οικονομικού χαρακτήρα λογική, η οποία παρακινεί κάθε μετέχοντα να εκπέμπει ποσότητα αερίων θερμοκηπίου μικρότερη από εκείνη που αντιστοιχεί στα δικαιώματα εκπομπής αερίων θερμοκηπίου που του είχαν αρχικώς χορηγηθεί, προκειμένου να μεταβιβάσει το πλεόνασμα σε άλλον μετέχοντα ο οποίος έχει παραγάγει ποσότητα εκπομπών υπερβαίνουσα τα χορηγηθέντα σε αυτόν δικαιώματα (απόφαση της 3ης Δεκεμβρίου 2020, Ingredion Germany, C-320/19, EU:C:2020:983, σκέψεις 38 και 39 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Κατόπιν των τροποποιήσεων τις οποίες επέφερε η οδηγία 2008/101, ο κατά τα ανωτέρω σκοπός και λογική του ΣΕΔΕ επεκτάθηκαν στον τομέα των αεροπορικών μεταφορών (πρβλ. απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2011, Air Transport Association of America κ.λπ., C-366/10, EU:C:2011:864, σκέψεις 138 έως 140).

58 Η γενική οικονομία της οδηγίας 2003/87 βασίζεται στην επακριβή καταγραφή της χορήγησης, της κατοχής, της μεταβίβασης και της ακύρωσης των δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου (απόφαση της 8ης Μαρτίου 2017, ArcelorMittal Rodange et Schifflange, C-321/15, EU:C:2017:179, σκέψη 24 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Συναφώς, η οδηγία αυτή επιτάσσει μεταξύ άλλων, στο άρθρο 12, παράγραφος 2α, όπως κάθε φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών παραδίδει ετησίως «αριθμό δικαιωμάτων που αντιστοιχεί στις συνολικές εκπομπές κατά τη διάρκεια του προηγούμενου ημερολογιακού έτους […] από αεροπορικές δραστηριότητες του παραρτήματος Ι τις οποίες άσκησε ο συγκεκριμένος φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών».

59 Όπως παρατήρησε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 95 των προτάσεών του, η χορήγηση δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών στον σύνδικο πτώχευσης ενός πρώην φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών για τα έτη κατά τα οποία ο εν λόγω φορέας είχε παύσει να ασκεί αεροπορικές δραστηριότητες θα ήταν ασυμβίβαστη τόσο με τον ως άνω σκοπό όσο και με την όλη οικονομία του ΣΕΔΕ και απλώς θα δημιουργούσε ένα απροσδόκητο πλεονέκτημα για τους πιστωτές του εν λόγω πρώην φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών.

60 Τέλος, στο μέτρο που το ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου αφορά επίσης το άρθρο 3στ της οδηγίας 2003/87, επισημαίνεται ότι το άρθρο αυτό προβλέπει, στην παράγραφο 1, τη δημιουργία ειδικού αποθεματικού για την κατανομή δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών σε περίπτωση άσκησης νέας ή πρόσθετης αεροπορικής δραστηριότητας, υπό την προϋπόθεση ότι η δραστηριότητα αυτή δεν αποτελεί τη συνέχιση αεροπορικής δραστηριότητας που εκτελούσε προηγουμένως άλλος φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών.

61 Προκύπτει επομένως ότι η διάταξη αυτή δεν αφορά την περίπτωση κατά την οποία ο φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών παύει τις δραστηριότητές του, αλλά την περίπτωση κατά την οποία ο εν λόγω φορέας εκμετάλλευσης εκτελεί νέα ή πρόσθετη αεροπορική δραστηριότητα. Επομένως, το κατά την εν λόγω διάταξη ειδικό αποθεματικό δεν μπορεί να αφορά ούτε την Air Berlin ούτε τον προσφεύγοντα της κύριας δίκης.

62 Εξάλλου, ακόμη και αν υποτεθεί ότι η αεροπορική δραστηριότητα της Air Berlin συνεχίστηκε από άλλους επιχειρηματίες, από αυτό καθεαυτό το γράμμα του εν λόγω άρθρου 3στ, παράγραφος 1, προκύπτει ότι τέτοια νέα ή πρόσθετη δραστηριότητα που εκτελείται από τους εν λόγω επιχειρηματίες σε συνέχεια αεροπορικής δραστηριότητας που εκτελούσε προηγουμένως η Air Berlin αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής της διατάξεως αυτής.

63 Επομένως, το άρθρο 3στ της οδηγίας 2003/87 δεν ασκεί επιρροή για την απάντηση στο πρώτο και στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα.

64 Όσον αφορά το ζήτημα αν οι επιχειρηματίες που τυχόν συνέχισαν την αεροπορική δραστηριότητα της Air Berlin θα μπορούσαν, ανεξαρτήτως του άρθρου 3στ της ως άνω οδηγίας, να επικαλεστούν δικαίωμα μεταφοράς, στους λογαριασμούς τους χαρτοφυλακίου φορέα εκμετάλλευσης αεροσκαφών, των δικαιωμάτων που είχαν αρχικώς κατανεμηθεί στην Air Berlin και εν συνεχεία ανακληθεί εξαιτίας της παύσης των αεροπορικών δραστηριοτήτων της, επισημαίνεται ότι από κανένα στοιχείο της απόφασης περί παραπομπής ή των παρατηρήσεων που κατατέθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου δεν προκύπτει ότι στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης έγινε επίκληση τέτοιου δικαιώματος. Κατά συνέπεια, το ζήτημα μιας τέτοιας μεταφοράς δεν μπορεί να εξεταστεί στο πλαίσιο της υπό κρίση προδικαστικής παραπομπής.

65 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, στο πρώτο και στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3ε της οδηγίας 2003/87 έχει την έννοια ότι, σε περίπτωση κατά την οποία φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών παύει τις αεροπορικές δραστηριότητές του κατά τη διάρκεια της επίμαχης περιόδου εμπορίας, ο αριθμός δικαιωμάτων εκπομπής αερομεταφορών που του έχουν κατανεμηθεί πρέπει να μειωθεί αναλογικώς προς το τμήμα της περιόδου αυτής κατά το οποίο οι εν λόγω δραστηριότητες έχουν παύσει να εκτελούνται.

Επί του δεύτερου, του τέταρτου και του πέμπτου ερωτήματος

66 Λαμβανομένης υπόψη της απαντήσεως που δόθηκε στο πρώτο και στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα, παρέλκει η εξέταση του δεύτερου, του τέταρτου και του πέμπτου προδικαστικού ερωτήματος.

Επί των δικαστικών εξόδων

67 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πέμπτο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 3ε της οδηγίας 2003/87/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Οκτωβρίου 2003, σχετικά με τη θέσπιση συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου εντός της Κοινότητας και την τροποποίηση της οδηγίας 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 2017/2392 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2017, έχει την έννοια ότι, σε περίπτωση κατά την οποία φορέας εκμετάλλευσης αεροσκαφών παύει τις αεροπορικές δραστηριότητές του κατά τη διάρκεια της επίμαχης περιόδου εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου, ο αριθμός δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου που του έχουν κατανεμηθεί δωρεάν πρέπει να μειωθεί αναλογικώς προς το τμήμα της περιόδου αυτής κατά το οποίο οι εν λόγω δραστηριότητες έχουν παύσει να εκτελούνται.

(υπογραφές)